

van De Loop-
de First Prot.
dering bespro-
je zal nader
proken worden;
an zal de Ver-
en hoogleraten
ht; over Prof.

niet het minst
rika bracht in
n een duidelijk
Kerkelijk leven
bleef niet be-
r en we mogen
led tijdens zijn
an velen heeft
hr. Ref. Church
ler het oog op
nmittee" dezer
„The Banner”,
zijn te preken
Chr. Geref.
was n.b. al ge-
gezet. Uit deze
leiding in de
ne aansloot bij
men zich ter-
ger uit Neder-
riveerde, vrien-
kten onder hen
te sluiten. Dit
kwesties moe-
erk staat open
et de vrienden
en uit te wer-
houden.

van de Cana-
enbaar gewor-
kerk-Gezinsblad
inhoud. Op de
winnen van de
int en doelstel-
worden. Worde
P. D.

AAL LEVEN

arbeid

chte en haar

nige artikelen
eel te noemen.
geheel in het
d. De leidende
aar als ideaal
angewezen als
ten op de On-
rechtelijke Be-
van de maat-
ee van de ge-
Op het natio-
chte veld wint
jd hebben ge-
idee van ge-
van solidaire
niet-Christenen
Partij van de
D.A.P. is ge-
en, dat is de
isatie der Ver-
ite, die ook de
r het streven
Europa, waar-
in de geschie-
zal gaan met
eden en groei
wt alles in de
leven naar ge-
Internationaal
i: Proletariërs
p haar totali-
n vormt daar-
en. Onze tijd
chap. Het zou
nshapsaspect
i de hand van

erwerp niet in
hierop uitvoe-
in onze dagen
enschap in de
romingen van
dienen we ons
an die sterke
gemeenschap
niet alleen op
arbeid de ge-

vorm als refe-
te Balthoven
en voor een
as Quadrat In-

meenschapsgedachte de geesten boeit, doch dat dit
veel meer een verschijnsel is, dat algemener van
naad is en diepere en bredere verbanden heeft in
het leven der mensen.

Wanneer wij ons vervolgens de vraag stellen, waar-
door is toch dit idealisme voor de gemeenschap ge-
wekt, dan zou het tijd zelfbedrog zijn, indien wij
daarin zouden menen te mogen ontdekken een late
vrucht van het veldwinnend Christelijk geloof. Ge-
meenschap is inderdaad ook een fundamenteel Chris-
telijke gedachte, die verankerd ligt in het door de
eeuwen heen gehandhaafd Christelijk Credo: Ik ge-
loof de gemeenschap der heiligen en in het tweede
grote gebod uit Gods Wet: gij zult uw naaste liefheb-
ben als uzelf. Deze heilige, christelijke gemeenschap
viert evenwel allermint haar triomfen in het ge-
meenschaps-idealisme onzer dagen. Reeds het feit,
dat deze heilige gemeenschap, zal zij inderdaad ge-
oefend kunnen worden, exclusief volharden moet bij de
belijdenis van de primaire gemeenschap van God, de
Heilige met ons, die ons stelt in een heilige gemeen-
schap met Zichzelf en vervolgens met hen, die Hij
Zich in heilige gemeenschap uit deze wereld verga-
dert en Die ons ook plaatst in relatie tot onze naaste,
zodat wij die relatie nimmer buiten Hem om mogen
gaan beschouwen en inrichten, reeds dat feit alleen
zegt ons, dat bij de voortschrijdende secularisatie van
het leven, bij de afkeer der volken van God en van
die door Hem gewilde gemeenschap, wij gewaarschuwd
moeten zijn, het tegenwoordig gemeenschaps-idealisme
zeer gereserveerd te beschouwen. Nu ook de vol-
ken van Europa en Amerika steeds meer Gods tou-
wen, die hen binden, gaan verscheuren, openbaart
zich die drang naar gemeenschap juist als een on-
stuwelijke drift van uit hun ware levensverband ont-
wortelde mensen, die beseffende de hulpeloosheid van
het op zichzelf staande leven, in het drijfzand van
de wegvlietende tijd elkander vastgrijpen tot gemeen-
schap. De Springader van het levende Water verlaten
hebbende, hooft men zichzelf drinkbakken uit de
gemeenschap, gebroken bakken, die geen water hou-
den. Het is, zoals de Groninger Hoogleraar, prof. dr.
W. J. Aalders, het schreef in zijn werkje „Enkeling
en Gemeenschap”: „Voor al nu in onzen tijd de hoog-
ste gemeenschap, het Koninkrijk Gods of de draag-
ster daarvan in deze bedeeeling, de Christelijke kerk,
op zoovelen hun vat hebben verloren, wordt de ver-
schrikte enkeling er toe gebracht, dichterbij, in de
sfeer, die hij zien en tasten kan, waarvoor hij werken
en waarvan hij genieten kan, eene gemeenschap
te zoeken, te vormen, te realiseren en te idealiseren,
die aan deze behoefte voldoet.” (Enkeling en Ge-
meenschap, uitgave Ploegsma, Zeist, blz. 9/10). Zo
staan wij hier veelszins voor het beeld van de anti-
gemeenschap tegenover de gemeenschap der heiligen,
welke de Satan als de grote imitator van God,
zich in deze wereld vormt met grote haast en inspan-
ning, wetende, dat hem slechts weinig tijd gelaten is.

De geestelijke voedingsbodem van deze zeer geva-
rdeerde gemeenschapsgedachten uit onze tijd is dan
ook niet Gods Openbaring in de Heilige Schrift, die
gelovige aanvaarding zou vinden, maar een bepaald
wijserig ideeën-complex, waarbij de mens in denk-
worsteling zelf als de van Vaders huis vervreemde
zoon zijn huis der gemeenschap in deze wereld tracht
te bouwen en in te richten. En vele christenen zien
niet in, hoe zij met hun organisaties de bouwstenen
voor dat wereldhuis der gemeenschap helpen aan-
dragen en het steigerwerk helpen oprichten van wat
ons voorkomt te zijn de praeformatie van de eenheids-
staat van de Anti-Christ.

Onder dit aspect nu van de mens, die de gemeen-
schap met God en van God afwijkt, om zich eigen
verbondenheden te scheppen in deze wereld, moet
worden gezien, dat de vraag van de zedelijke verhou-
ding tussen enkeling en gemeenschap door alle
eeuwen heen de denkers heeft bezig gehouden. Prof.
Dr. G. Brillenburg Wurth herinnert er in zijn werk
over het Christelijk leven in de Maatschappij aan,
dat reeds Aristoteles van de mens gesproken heeft
als van een „zoön politikon”, een gemeenschapswezen.
(„Het gemeenschapsleven in de maatschappij”, uitg.
J. H. Kok N.V., Kampen, blz. 16). Letten wij op de
wijserige stromingen uit de 19de eeuw, en volgen
wij van daaruit de ontwikkeling tot op onze tijd, dan
treffen wij ook daarbij weer die verhouding van en-
keling en gemeenschap op verschillende manier in-
gedacht, aan. Kant meende de innerlijke harmonie
van die beiden, enkeling en gemeenschap, als ideaal
te kunnen fixeren in wat hij noemde het „Reich der
Tugend” of het „Reich der Zwecke” van uit vrije
wil handelende, autonome, als „Selbstzwecke” optre-
dende enkelingen, wier opgave het zou zijn, het ab-
solute plichtsgebod te verwirkelijken in hun leven.
Hegel daarentegen achtte dit een abstractie te zijn en
ontwierp dan ook een geheel andere schets van de
ontwikkelingsgang van de menselijke geest, in zijn
„Phänomenologie des Geistes”. Hegel oordeelde, dat
het natuurlijk bewustzijn, dat aanvankelijk „ik” heet,
door loutering verlost wordt uit de sfeer der subjec-
tieve zelfzucht door erkenning van het ander „ik” of
„wij”, om daarin en daardoor meteen van zijn na-
tuurlijke beperktheid te worden bevrijd. In zijn wij-
serig idealisme ziet hij dan dat „wij” de overhand
verkrijgen in de verschillende levenskringen, zodat de
gemeenschap gaat praedomineren over de enkeling.

In die ontwikkeling der dingen ligt dan voorts be-

sloten, dat de grootste en belangrijkste rechten komen
te liggen in de handen van de Staat, die in deze we-
reld als levenskring de grootste samenvoeging tot
„wij” te zien geeft. Het is dan die Staat, welke het
beslissende woord in het leven der mensen spreekt.
Wanneer wij ons dit door Hegel zien voorgehouden,
dan beseffen wij, hoe het mogelijk is, dat Marxisme
en Fascisme, hoezeer ook elkanders verwoede tegen-
standers in de achter ons liggende jaren wat het
praktisch optreden betreft, toch beide stoeien op de-
zelfde wijserige idealistische wortel. P. GROEN.

Congres van Gereformeerden, gehouden in Amersfoort

Aan gegadigden wordt meegedeeld, dat voor hen
nog beschikbaar is een aantal exemplaren van het
volledige verslag van dit congres (referaten en
bespreking). Dit is een boekwerk van 260 blz. Het
is verkrijgbaar voor de luttelste prijs van f.2.50. Ook
wordt nog meegedeeld, dat velen, aan wie het ver-
slag van de besprekingen van dit con-
gres werd toegezonden de van hen gevraagde gulden
nog niet hebben opgezonden. Willen zij dit alsnog doen?

Bestellingen van het volledige verslag en de op-
zending van de gulden kunnen geschieden op post-
rekening 28869, ten name van: „De pedel van de
Theol. Hogeschool”, Broederweg 15, Kampen.

HET COMITÉ.

LITERATUUR EN KUNST

Spel krachtens bevel

Dr Buitendijk waarschuwt in zijn boek: „Op de
keper beschouwd”, tegen, wat hij noemt: een „Cal-
vinistisch puritanisme”. Hij schrijft (bladz. 16): „Nu
valt het niet te miskennen dat de Calvinist in het
algemeen huiverig is voor 't spel. Afkeer van toneel-
spel en dans is karakteristiek voor die houding. Daarom
doorgrondt hij de kunst niet in haar ludiek (spel)-
karakter. De Calvinist is meestal een zoeker van
nutte lering, hij ziet de kunst te veel als colportage
van godsvrucht, deugd en goede zeden, te weinig als
spel, afbeelding van het spel van God, gespeeld tot
eer van God”.

Dr Buitendijk vindt dit „puritanisme”, deze afkeer
van toneel en dans, dat karakteristiek zou zijn voor
de houding van de Calvinist, dan ook heel erg. Hij
vraagt zich zelfs af (bladz. 17): „Is daarom het hui-
dige Christelijke leven zo dof en negativistisch?” Hij
vindt het „kortzichtig” het spel te verwerpen. Immers
„het spel kan uit de hoogste en sublimste ernst ge-
boren worden.” Het rederijkerstoneel deed de Hervor-
ming in brede lagen van de bevolking ingang vin-
den, oude en nieuwe geuzenliederen inspireerden tot
verzet tegen de tyrannie, Marnix' dulle spot met de
Roomse kerkgebruiken deed Rome misschien meer
afbreuk dan honderd ernstige vertogen, het Neder-
landse Réveil werd geboren in de poëzie van Bilder-
dijk en Da Costa, de Blauwvoetier van Rodenbach
heeft de stoot gegeven tot de wederopstanding van
het Vlaamse volk. Niet van het verstand, maar van
gevoel, verbeelding, heldenmoed is vernieuwing des
levens te verwachten. Daarom is elke cultuurgemeen-
schap dor en schraal, waarin niet bloeit het vreugde-
rijke spel, de schone gestalte der verbeelding, de dron-
kenschap om het heilig ideaal.”

Aldus Dr Buitendijk.

We behoeven er niet veel van te zeggen. Er wordt
hier bijna geen woord gezegd, dat niet voor bestrij-
ding vatbaar zou zijn. Dat het rederijkerstoneel de
Hervorming in brede lagen van de bevolking ingang
deed vinden, is een stelling, die we voor 't eerst van
ons leven horen. We zouden wel eens willen weten
van Dr B. wat hij eigenlijk onder „Hervorming” ver-
staat. Het losweken van Rome betekende heus nog
niet, dat die „brede lagen” nu ook gewonnen waren
voor de Hervorming, althans, wanneer men daaronder
verstaat: Kerk-reformatie. En wat de „Biëncorff der
H. Roomsche Kereke” van Marnix aangaat, dat is
toch wel iets méér dan „spel” geweest, of „dulle spot”.
Tegenover Erasmus' satiren gesteld, vertoont de
„Biëncorff” juist zó weinig spel en is de brandende
ernst zó zeer de grondtoon, dat men kwalijk nog van
„spel” spreken kan. Zo weinig is hier sprake van een
tegenstelling tussen „spel” en wat Dr B. noemt „hon-
derd ernstige vertogen”, dat de franse bewerking van
de „Biëncorff” een algemeen gebruikt „leerboek” werd
onder de hugenootse jeugd, bij het onderricht in de
gereformeerde beginselen. Evenmin kunnen wij ver-
staan hoe Dr B. de verzen van Bilderdijk en Da Costa
onder „spel” zonder meer kan rangschikken, wanneer
deze Réveil-mannen hun ernstige „bezwaren tegen de
geest der eeuw” gaan inbrengen. Hoe hij dan ook
zeggen kan, dat niet van „het verstand, maar van
gevoel, verbeelding en heldenmoed de vernieuwing des
levens te verwachten is” is ons een raadsel. Dit is een
redenering, welke zich noch met de geest van de
Hervorming, noch met die van het Réveil dekken laat.

Wat Dr B. hier voor „spel” aanziet, is niet anders
dan diepe ernst geweest en laat zich zeker niet iden-

tificeren met dat, waar Dr B. het eigenlijk over heb-
ben wil en wat hij verdedigen wil: het toneel en de
film en wat er meer aan modern vermaak geboden
wordt.

Dat wil allemaal nog niet zeggen, dat wij tegen het
„lachen zeggen: gij zijt uitzinnig”, en dat we het
vermaak uit den boze achten. De kwestie waar het
allemaal op vast zit is, dat Dr B. zijn normen voor
spel en ernst, voor arbeid en vermaak, voor cultuur
en kunst ontleent aan het moderne humanisme
en niet primair de vraag stellen blijft: wat zegt Gods
Woord ons van al deze dingen. Daarom vervaat hij
hem de antithese, om plaats te maken voor de syn-
these.

De vraag, welke ons bij het bepalen van onze hou-
ding in deze materie, vóór alles bezig moet houden
is: wat zegt Gods Woord hierover?

De „Homo-Ludens-theorie” door hem overgenomen
van Hulzinga, belet hem deze vraag op haar juiste
plaats te houden en te beantwoorden.

We waren heel wat verder gekomen, wanneer Dr
B. ons gezegd had wat „het spelen” en wat „Gods
Wet” is naar de mening der Schriften. Hij maakt nu
verschil tussen het „mogen” en „moeten” van de
paradijsmens. Maar wij geloven, dat deze twee daar
steeds samenvielen. God heeft Adam niet geschapen
als een „naieveling”, maar als een „ambtsdrager”, bij
wie alle natuurlijke gaven te functioneren hadden naar
een ambtelijke opdracht. Alles was bij de geschapen
mens: opdracht, functie, bevel, wet, gebod en dat was
tevens zijn heerlijkheid, zijn vreugde, zijn liefde, zijn
spel. Het mógen en het móeten en het kunnen viel
steeds samen, en dát was zijn paradijsvreugde.

Daarom is de ambtelijke plaats van de mens
bij alles het uitgangspunt. De mens viel niet in twee
stukken uit elkaar: een naieveling, die in vrijheid wat
spelen mocht en verder een ernstig werker, die onder
het gebod stond. Hij was als beelddrager Gods ge-
schapen. D.w.z.: heel zijn leven stond, van het ogen-
blik van zijn schepping af onder de heerlijkheid van
het ambt. Hier hebben wij het criterium waar alles
om draait. En daarom kunnen we ook nooit enig werk
van de mens los zien van zijn ambt. Van alle arbeid
van de mens, maar ook van zijn „spel”, van zijn kunst
gaat profetie uit. Achter alle kunstwerk staat de kun-
stenaar, de mens, die steeds krachtens zijn bevoegd-
heid, hem als beelddrager geschonken, werkt. En
daarom geldt óók van wat Dr B. „het spel van de
mens” gelooft te noemen, primair de vraag: geeft dit
werk ware of valse profetie? Wat suggereert de mens
die dit wrocht? Wat profeteert hij ons? Het analy-
tisch gepruts en getheoretiseer over wat praevaleert:
ethische normen of esthetische beginselen bij een
kunstwerk, deugt niet. We kunnen een kunstwerk
nooit „an sich” beschouwen. Er staat een mens ach-
ter van vlees en bloed. Deze mens heeft iets gecree-
erd. Heeft hij dat gedaan als beelddrager Gods, was
hij hierin getrouw profeet, priester en koning? Of is
zijn werk uitdrukking van valse profetie? De mens
is nooit en nergens de „spelende naieveling”. Alles
staat bij hem onder het gebod Gods, onder de „op-
dracht”, onder het „mandaat”.

En deze maatstaf moeten we als gelovigen aanleg-
gen bij alles, waarmee wij in dit leven worden gecon-
fronteerd: bij het boek dat we lezen, bij het toneel-
stuk dat we willen zien, bij de film, waarvan we willen
genieten. Er is hier geen „spel”, dat zich op een soort
neutraal terrein zou kunnen bewegen.

En hiermede worden niet het spel en het vermaak
als zodanig veroordeeld, maar zij worden gezet onder
de klem van het gebod, dat zeer wijd is.

Calvin zegt dat in zijn „Institutie”, tweede deel,
hoofdstuk X, kort en duidelijk, als hij het heeft over:
„Hoe men het tegenwoordige leven en deszelfs hulp-
middelen heeft te gebruiken”. Hij zegt daar:

„Door zodanige onderwijzingen leert de Schrift ons
tevens wel degelijk, welk het rechte gebruik is der
aardse goederen: een zaak die, om het leven wel aan
te leggen, geenszins moet worden veronachtzaamd.
Want moeten we leven, zo moeten wij ook de nodige
hulpmiddelen des levens gebruiken. Wij kunnen ook de
dingen niet misen, die de schijn hebben meer tot ver-
maak te dienen dan tot noodruft. Zo moeten wij dan
de maat weten, die wij te houden hebben, om die niet
een rein geweten, hetzij tot noodruft, hetzij tot ver-
maak te gebruiken. Die wijze schrijft ons de Heere in
Zijn Woord voor, als Hij leert, dat het tegenwoordige
leven voor de zijnen een zekere vreemdelingenreis is,
waarmede zij zich spoeden naar het hemels koninkrijk.
Indien wij deze aarde alleen moeten doortrekken, zo
moeten wij zonder twijfel haar goederen tot dat einde
gebruiken, dat zij onze loop eer bevorderen dan ver-
tragen.....”.

Wij geloven dat dit Schriftuurlijk gezegd is.

En daarom komen wij tot de conclusie, dat we bij
alles wat we doen, ook bij ons spel, ons vermaak,
onze cultuuroppdracht en onze kunst, staan onder
het beheersend gebod Gods, dat wij ook in deze din-
gen te kiezen hebben tussen ware en valse profetie
en dat we in het gebruik van deze dingen, ook haar
te stellen hebben als middelen ter bevordering van
onze „christenreis door dit leven”.

En dat brengt mee, dat we onmogelijk met deze
wereld een zelfde cultuur, een zelfde kunst, een zelfde
spel en een zelfde vermaak kunnen scheppen of ge-
nieten.

De antithese loopt ook hier dwars tussen hem, die
God dient en hem die God niet dient. R. v. R.